

JA, ER ZITTEN NOG ADDERS ONDER HET GRAS IN DE VISBEEKVALLEI...

André Van Hecke

Voorkomen.

In België leven er drie soorten slangen en deze komen - anno 2020 - allen nog voor in de provincie Antwerpen, nl.

- Gevlekte ringslang	<i>Natrix helvetica</i>	in Geel;
- Gladde slang	<i>Coronella austriaca</i>	in Kalmthout;
- Adder	<i>Vipera berus</i>	in Brecht, Kalmthout en Lille.

In Vlaanderen en zeker in België behoort de adder mee tot de zeldzame en bedreigde diersoorten. Het aantal populaties is sinds 1950 sterk afgenomen.

Tegenwoordig overleeft de soort enkel nog in (1) het militair domein Groot Schietveld Brasschaat/Brecht, 1.600 ha (2) in het Stappersven, 360 ha en deelgebied van Grenspark Kalmthoutse Heide 6.000 ha. Hier wordt de soort goed beschermd door de grootte in oppervlakte van de gebieden en het niet of deels toegankelijk zijn.

De derde populatie komt voor in de Visbeekvallei, teruggedreven in kleine biotooprestanten van resp. 13 ha & 23 ha. Hierdoor is de adder wel “kwetsbaarder” en dient hun habitatbeheer & leefgedrag zeer nauw te worden opgevolgd. Door migraties kunnen zij vrij vlug terecht komen in de omliggende bungalow- & camping-zones of landbouwgebieden, met alle mogelijke negatieve gevolgen vandien.

Foto 1: Adder wijfje Visbeekvallei.

Historiek.

De vroegste adder waarneming gebeurde in 1934 te Vorselaar met nadien periodieke meldingen in Beerse, Turnhout en Lille tot 1993.

In 1994 werd de adderpopulatie in de Visbeekvallei herontdekt door Willy Mannaerts en hij was hij de stuwende kracht om het belang van dit zeldzaam worden reptiel terug in de belangstelling te brengen.

Joke Maes en Lea Maronde voerden in 2005 in opdracht van Natuurpunt Studie VZW en werden begeleid door Robert Jooris van HYL, hun afstudeeronderzoek uit “Initiatie addermonitoring en onderzoek naar habitatvoorkeur van adders in de gemeente Lille (België)” voor het behalen van hun Bachelor in Wildlife Management aan het Van Hall Instituut te Leeuwarden;

Tijdens zijn thesisjaar in 2011 realiseerde Christoffel Bonte zijn “Beleidsondersteund onderzoek naar een relictpopulatie van de adder (*Vipera berus* L.) in Lille, Antwerpen” (Promotor Prof. R. Van Damme Universiteit Antwerpen). Tijdens dit onderzoek werd ook in de omgeving navraag gedaan en kwamen we terecht bij Wiske Kaers. Zij woonde dicht bij de adderpopulatie van Vlimmeren en vertelde ons dat zij op haar trouwdag in 1960 drie adders had waargenomen. Via haar weten we ook dat er bij Dr. Zeuntjes nog vroeger iemand zou gebeten

zijn door een adder. Wij hebben de weduwe van deze dokter kunnen contacteren en vernamen dat de dochter van hun tuinman in 1952 door een adder op haar domein werd gebeten. Zij werd met een zwelling naar het hospitaal gebracht, maar is niet overleden. Wij kregen even de toelating om het gebied te bekijken ter kennismaking, maar verdere monitoring waren niet toegestaan. Volgens haar leven er nu geen adders meer op haar domein.

Sinds 2007 wordt de populatie in de Visbeekvallei intensief opgevolgd door Willy Mannaerts en André Van Hecke met in totaal 681 adder waarnemingen tot heden. Voor de periode 1953 tot heden zitten er 1854 waarnemingen in onze adderdatabase van de Visbeekvallei.

Individuele herkenning.

Bij een studie naar gedrag, leefwijze en habitatbeheer van een slangensoort, is het individualiseren noodzakelijk. In de Visbeekvallei kunnen wij elke adder herkennen via kleine schilden op de bovenzijde van de kop. Deze configuratie is bij ieder dier verschillend. Bij elke waarneming fotograferen wij die bovenzijde (zie Foto 2). Deze wordt dan thuis in de database via een formule opgezocht of het een nieuwe of gekende adder is.

Op 21/05/2019 werd de kaap van 200 individueel herkenbare adders overschreden.

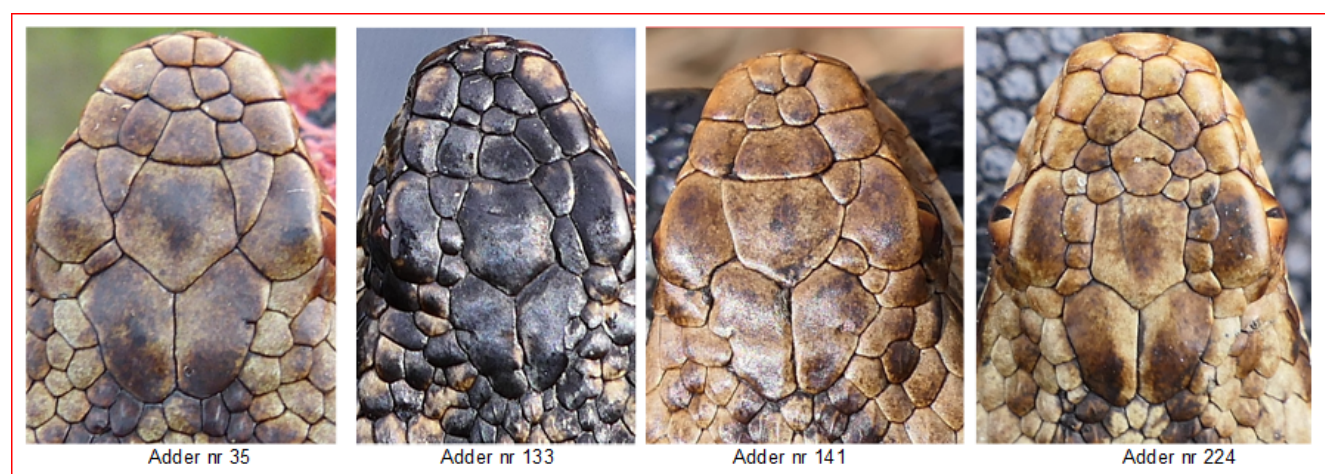

Foto 2: bovenzijde van 4 adder koppen.

DNA onderzoek.

In de Visbeekvallei werden er van 81 adders DNA gegevens verzameld:

- 1994-1995: via 19 vervellingen;
- 1996-2015: via 18 vervellingen + 43 cloacale swaps.

Dit materieel werd aan het INBO bezorgd en verwerkt door dr. Joachim Mergeay van het Instituut voor Natuur en Bos Onderzoek. Het resultaat hiervan was dat de adderpopulatie in de Visbeekvallei, hoewel klein, genetisch nog niet verarmd is. Bij herstel en toename van het habitat, is er dus nog een gezonde basis aanwezig om de populatie levensvatbaar te laten aangroeien.

Beheer in functie van reptielen

Wanneer je geen (specifiek) beheer uitvoert voor slangen, is de populatie ten dode opgeschreven. Ons advies destijds om begin jaren 80 de bestaande adderpopulatie in het Zoerselbos overlevingskansen te geven door kleinschalige kappingen uit te voeren, kreeg geen gehoor. Deze populatie is dan ook volledig uitgestorven.

Bij de kappingen in de huidige adderleefgebieden worden er takkenbossen aangelegd (zie Foto 3), die door 80% van de adulte en subadulte gebruikt wordt als zon-, schuil-, foerageer- en overwinteringsplaatsen. Niet alleen zij prefereren deze gekapte bospercelen maar ook de Levendbarende hagedis, hun hoofdvoedsel. De adders vinden hier voldoende open en zonbeschenen plekje die onmisbaar zijn voor (1) de mannetjes om er de rijping van hun sperma te produceren en (2) voor de wijfjes die er heel de zomer hun embryo's tot ontwikkeling laten komen.

Foto 3. Typisch adder beheer met aanleg van takkenbossen.

Succes van voortbestaan.

In de Visbeekvallei kunnen “onze adders” rekenen op een zeer gemotiveerde inzet van het Agentschap Natuur en Bos en van de Gemeente Lille. De voortrekker voor het adderbeheer hier is Werner De Kinderen van het Agentschap Natuur en Bos. Dank zij hem worden de noodzakelijke en waardevolle beheersplannen ingediend en bekomt hij ondersteuning van de gemeentearbeiders voor de uitvoering ervan. Nieuwe door pacht vrijgekomen gebieden, probeert hij met succes en een passend beheer in te richten als uitbreidingsgebied voor de adders. Dit alles is de successleutel voor het blijvend bestaan van de adderpopulatie in de Visbeekvallei.